

Lubomír Hampl

Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej

POLSKA MNIEJSZOŚĆ NARODOWOŚCIOWA W REPUBLICIE CZESKIEJ

POLISH ETHNIC MINORITY IN THE CZECH REPUBLIC

ABSTRAKT

Autor rozpatruje kwestie Polaków, a zwłaszcza zastanawia się nad tym, jakie mają oni możliwości rozwijania swojej tożsamości narodowej w Czechach. Zastanawia się, co pozwala im właściwie rozwijać polską kulturę, tradycję, obyczaje, folklor, język w środowisku polonijnym, reprezentując mniejszość narodowościową w Republice Czeskiej.

ABSTRACT

The author considers the question of Polish people, particularly of what possibilities they have to develop their ethnic identity in Czech Republic. The author analyses the factors enabling them to cultivate Polish culture, traditions, customs, folklore and language properly in Polish community, which represents ethnic minority in Czech Republic.

Słowa kluczowe: Republika Czeska, Zaolzie, gwara, mowa (potoczna), mniejszość etniczna

Keywords: Czech Republic, the Zaolzie region, dialect, speech (colloquial), ethnic minority

O żyjących, mieszkających i pracujących Polakach na terytorium Republiki Czeskiej da się śmiało powiedzieć, że zachowali dobre więzi i swobodną łączność ze swoim krajem ojczystym, podtrzymując jednocześnie swoją lokalną odmianę śląskiego dialektu języka polskiego oraz oryginalną kulturę. Zwłaszcza w regionie pogranicza dialekt¹ dla nich stanowi podstawową formę porozumiewania się. W 2001 roku zadeklarowało narodowość polską 51968 osób w Czechach, w tym 43479 zlokalizowanych na Zaolziu². Szacunkowe dane podają, że ok. 10% z nich ma

¹ Mowa ludności polskiej obszaru zaolziańskiego nie jest jednak jednolita, jak zauważa Janina Labocha (*Polsko-czeskie pogranicze na Śląsku Cieszyńskim. Zagadnienia językowe*, Księgarnia Akademicka Wydawnictwo Naukowe, Kraków 1997, s. 128–129), lecz jest to układ komunikacyjny, na który składają się **trzy kody** podstawowe, a konkretnie: *polszczyzna*, *czeszczyzna* ogólna oraz *miejscowa gwara zaolziańska*, która wyrasta bezpośrednio z południowośląskiego dialektu cieszyńskiego.

² Typową rodzinę zaolziańską można przedstawić w następujący sposób: mieszkają na czeskim Zaolziu, niedaleko Cieszyna, razem z rodzicami pochodzenia polskiego. W domu posługują się gwarą. *Mówimy po naszymu* – zawsze tłumaczą. W dokumentach wpisują: **narodowość polską, obywatelstwo czeskie**. Ich dzieci chodzą do polskich szkół. Wybór szkoły dla dzieci, czyli język ich kształcenia, odgrywa znaczącą rolę w późniejszej orientacji narodowej. On zazwyczaj pracuje w czeskim przedsiębiorstwie np. w hucie lub kopalni, a kobieta uczy dzieci w szkole w dwóch grupach **językowych: po czesku i po polsku**. Modli się i myśli po polsku. **Z punktu widzenia językowego, mężczyzna pracując w hucie lub na kopalni**, nie użyłby nigdy takich słów jak np. współzawodnictwo tylko „*solčiež*“ (po czesku *soutěž*), brygadzysta tylko „*parciak*“ względnie „*przedak*“ (po czesku *parták* lub *předák*). To przenikanie czeszczyzny do gwary zaolziańskiej nie ogranicza się do samego słownictwa, lecz wpływa także na składnię tej mowy. Tak na przykład zdecydowana większość robotników huty lub kopalni, nie wyłączając Polaków, nie zapytałaby: „czy nie ma tam Pawła?“ lecz powiedziałaby: „*nima tam Paweł?*“ (po czesku: *není tam Pavel?*). Obszar Śląska Cieszyńskiego stanowi „szerokie pole badawcze” oraz „swoisty poligon doświadczalny” z zakresu wzajemnych polsko-czeskich kontaktów językowych. Zaobserwowane zjawisko dwujęzyczności oraz używanej gwary przez ludność tego przygranicznego regionu jest cennym obiektem analiz czesko-polskich interferencji językowych. Pol-

polskie obywatelstwo. Największe skupiska Polaków znajdują się w Cieszynie i jego blisko otaczających okolicach, następne skoncentrowane są w rejonach Karwiny (powiat karwiński) i okolicach Jabłonkowa (powiat frydecko-mistecki).

O tym, jakie Polacy mają możliwości rozwijania swojej tożsamości narodowej w Czechach, przybliży nam poniżej przygotowane zestawienie, z którego dowiemy się, co pozwala rozwijać polską kulturę, tradycję, obyczaje, folklor, język w środowisku polonijnym, reprezentując mniejszość narodowościową. Pomocne w tym zakresie są dla nich różnie działające w Czechach polskie Związki i Stowarzyszenia Obywatelskie, media polonijne, a także inne placówki oraz istniejące polonijne ośrodki oświatowo-szkolne w Republice Czeskiej.

Najpierw wypadałoby zwrócić uwagę, jakie działają **związki i stowarzyszenia polskie** na terenie Republiki Czeskiej. Są to przede wszystkim:

---

sko-czeska komparatystyka językoznawcza obejmuje liczne studia nad zaobserwowanymi wzajemnymi interferencjami językowymi, wynikającymi przede wszystkim z pokrewieństwa systemów językowych (por. Matyska Zofia, *Rozwijanie sprawności i świadomości językowej dzieci w wielojęzycznym środowisku Zaolzia* [w:] *Szkoła na pograniczach*, red. T. Lewowicki, A. Szczurek-Boruta, Wyd. Uniwersytet Śląski, Katowice 2000, s. 61–68; Hampl Lubomír, *Językowa tożsamość w przestrzeni kulturowej pogranicza czesko-polskiego regionu Śląska Cieszyńskiego na Zaolziu* [w:] *Świat i Słowo, filologia-nauki społeczne-filozofia-teologia. Jaka Europa? nr 2 (5)*, Wyd. ATH i Instytut Teologiczny im. Św. Jana Kantego, Bielsko-Biała 2005, s. 219–323; Lotko Edvard, *Czesko-polskie pogranicze językowe: sytuacja językowa na Zaolziu* [w:] *Śląsk w badaniach językoznawczych: badanie pogranicza językowo-kulturowego polsko-czeskiego*, red. I. Nowakowska-Kempny, Katowice 1993, s. 131–138; Damborský Jiří, *Gwara czesko-cieszyńska* [w:] *Z badań porównawczych języków oraz dialektów słowiańskich i niesłowiańskich na ziemiach nadodrzańskich*, red. J. Brzeziński, Wyd. Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Tadeusza Kotarbińskiego, Zielona Góra 1992, s. 71–75; Damborský Jiří, *Národní kultura, řečové chování a interference* [w:] *Jazyk a literatura v česko-polském kontextu*, Wyd. Ostravská univerzita, Ostrava 1994, s. 9–11; Orłoś Teresa Zofia, *Tysiąc lat czesko-polskich związków językowych*, Wyd. Universitas, Kraków 1993 i inni).

Kongres Polaków w Republice Czeskiej adres: 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4 (tel.: +420 558 711 453; e-mail: kongres@polonica.cz; <http://www.polonica.cz/>), który jest Stowarzyszeniem obywatelskim, zrzeszającym wiele organizacji polonijnych w całej Republice Czeskiej, takie jak np.:

Polski Związek Kulturalno-Oświatowy w Republice Czeskiej adres: 737-01 Český Těšín ul. Střelniční 28 (tel.: +420 558 711 582; e-mail: zg@pzko.cz; <http://www.pzko.cz/>), który jest najstarszą i największą organizacją polską na Zaolziu. Posiada 82 oddziały terenowe. Instytucja ta powstała w 1947 roku.

Harcerstwo Polskie w Republice Czeskiej 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4 (e-mail: admin@hpc.wz.cz; <http://hpc.zde.cz/>). **Największymi drużynami harcerskimi są drużyna wodniacka „Opty” z Czeskiego Cieszyna oraz drużyna „Wielka Niedźwiedzica” z Karwiny.**

Klub Kultury 739-61 Třinec, ul. 1 máje 493 (tel./fax: +420 558 330 105; fax: +420 558 326 105; e-mail: klubkultury@klubkultury.cz; info@tfl.cz;<http://www.tfl.cz/pl/home>). Jest to Towarzystwo Użyteczności Publicznej, które zajmuje się organizowaniem międzynarodowego festiwalu Trzynieckie Lato Filmowe, imprezami sportowymi dla dzieci szkolnych Biały Rajd, Złoty Rajd, pokazem filmów edukacyjnych, itp.

Klub Polski w Brnie „Polonus” 602-00 Brno, ul. Anenská 10 (e-mail: polonusbrno@post.cz; zorej@seznam.cz; www.polonusbrno.org).

Klub Polski w Pradze 120-00 Praha 2, ul. Vocelova 3 (e-mail: kpwp@seznam.cz; www.klubpolski.cz).

Koło Polskich Kombatantów w Republice Czeskiej 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4 (e-mail: wiarus@volny.cz; <http://www.wiarus.wz.cz/>).

Macierz Szkolna w Republice Czeskiej 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4 (e-mail: macierz.szkolna@seznam.cz; <http://www.macierz.cz/>).

Macierz Szkolna w Wędryni 739-94 Wędrynia, Wędrynia 974 (e-mail: marek.lakota@seznam.cz).

MK PZKO Karwina Nowe Miasto 735-06 Karviná Nové Město, ul. Čapkova 1577.

Polski Związek Byłych Więźniów Politycznych 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4.

Polskie Stowarzyszenie Artystów Plastyków w Republice Czeskiej 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4 (e-mail: plastycy.sap@seznam.cz).

Polskie Towarzystwo Artystyczne „Ars Musica” 737-01 Český Těšín, ul. Havlíčkova 13 (tel.: +420 558 731 933; +420 606 100 573; faks: +420 558 713 326; e-mail: am@arsmusica.cz; <http://www.arsmusica.cz/>).

Polskie Towarzystwo Medyczne siedziba: 737-01 Český Těšín, ul. Tyršova 611/2 (e-mail: ptmrc@atlas.cz; www.medics.cz/ptmrc), korespondencja: MUDr Józef Słowik ul. Havířská 1821; 735-06 Karviná – Nové Město, Česká republika).

Polskie Towarzystwo Śpiewacze COLLEGIUM CANTICORUM 737-01 Český Těšín, ul. Havlíčkova 13 (tel.: +420 602 459 741; +48 609 728 822; faks: +420 596 325 680; e-mail: canticorum@seznam.cz; www.sweb.cz/canticorum).

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Sportowe „Beskid Śląski” w Republice Czeskiej 737-01 Český Těšín, ul. Tyršova 611/2, wejście od ul. Komenského 4 (tel.: +420 608 620 424; e-mail: info@ptts-beskidslaski.cz; <http://www.ptts-beskidslaski.cz/>).

Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich w Republice Czeskiej 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4.

Stowarzyszenie Emerytów Polskich 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4.

Stowarzyszenie „Kurier Praski” w Pradze, Praha 4, ul. Michelská 721/31

Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4 (e-mail: smp@centrum.cz; <http://www.smp.wz.cz/>).

Stowarzyszenie Osób Pracujących i Uczących się za Granicą 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4.

Stowarzyszenie Przyjaciół Polskiej Książki 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4 (tel./fax: +420 596 312 477; tel. kom.: +420 606 554 908; e-mail: legowicz@rkka.cz; <http://www.sppk-czechy.wz.cz/>).

Stowarzyszenie Rodzina Katyńska 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4 (e-mail: pilich@post.cz).

Stowarzyszenie Szkoła Polonijna w Pradze 120-00 Praha 2, ul. Korunní 38 (e-mail: magala@kav.cas.cz).

Towarzystwo „AVION” 737-01 Český Těšín, ul. Sokolovská 7 (e-mail: cafe.avion@silesnet.cz; spolek.avion@email.cz; <http://www.avion.tesinsko.cz/>).

Towarzystwo Nauczycieli Polskich w Republice Czeskiej 737-01 Český Těšín, ul. Ostravská 21 (e-mail: pscierlicko@quick.cz; www.tnprc.cz).

Zaolziańskie Towarzystwo Fotograficzne 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4 (<http://www.ztf.sweb.cz>; e-mail: ztf@seznam.cz; ztf@silesnet.cz).

Zrzeszenie Literatów Polskich w Republice Czeskiej 737-01 Český Těšín, ul. Komenského 4 (e-mail: sikoraj@glosludu.cz).

Istnieją również organizacje niezrzeszone we wspomnianym wyżej Kongresie Polaków, a są to między innymi:

S.A.J. (Sekcja Akademicka „Jedność”) – zrzeszenie studentów z Zaolzia studiujących w Czechach i w Polsce. Działa przy Polskim

Związku Kulturalno-Oświatowym (tel. kom.: +420 736 622 725, e-mail: mates.kujawa@gmail.com; web: <http://www.sajweb.org/>).

Klub Stypendystów Semper Polonia Współpracuje z Kongresem Polaków, Stowarzyszeniem Młodzieży Polskiej, Sekcją Akademicką „Jedność”.

Czesko-Polska Izba Handlowa 702-00 Ostrava, ul. Janáčkova 10 (tel.: +420 596 612 230, fax: +420 596 612 231; e-mail: cpok@opolsku.cz; izba@opolsku.cz; web: <http://www.opolsku.cz/index.php>).

Centrum Pedagogiczne dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego 737-01 Český Těšín, ul. Ostravská 612/21 (tel./fax: +420 558 746 267; e-mail: kmet@pctesin.cz; sieminska@pctesin.cz; ru-zinska@pctesin.cz; kubiczek@pctesin.cz; <http://www.pctesin.cz/>). Organizacja została powołana w 1995 roku przez Ministerstwo Szkolnictwa, Młodzieży i Wychowania Fizycznego w Republice Czeskiej. Opisywane Centrum Pedagogiczne służy pomocą metodyczną i dydaktyczną polskim przedszkolom i szkołom na Zaolziu.

W Republice Czeskiej działają również **inne polskie placówki** (np. dyplomatyczne oraz propagujące szeroko rozumianą kulturę i handel), takie jak:

Ambasada RP w Pradze, ul. Valdštejnská 8, 118 00 Praha (tel.: +420 257 099 500; faks: +420 257 530 399; +420 257 099 524 e-mail: praga.amb.sekretariat@msz.gov.pl; web: www.praga.msz.gov.pl);

Wydział Konsularny Ambasady RP w Pradze, ul. Truhlářská 13-15, 110 00 Praha 1 (tel.: +420 220 400 120; fax: +420 224 227 320; e-mail: praga.amb.wk@msz.gov.pl);

Instytut Polski w Pradze, Malé náměstí 1 – wejście od ul. Karlovej 27 (tel.: +420 224 214 708; fax: +420 224 223 010; e-mail: praga.ip.sekretariat@msz.gov.pl; web: www.polskyinstitut.cz);

Wydział Promocji Handlu i Inwestycji, Loretánské náměstí 109/3, 118-00 Praha 1 – Hradčany (tel.: +420 271 732 342; fax:

+420 272 735 442; e-mail: praha@trade.gov.pl; web: <http://praha.trade.gov.pl>; <https://czechrepublic.trade.gov.pl/>);

Konsulat Generalny RP w Ostrawie, ul. Blahoslavova 4, 701-00 Ostrava, Česká republika, (tel.: +420 596 118 074; fax: +420 596 118 073; e-mail: ostrawa.kg.sekretariat@msz.gov.pl);

Konsulat Honorowy Rzeczypospolitej Polskiej w Brnie, ul. Hudcova 367/78, 612-00 Brno (tel.: +420 775 412 957; e-mail: petr.mrkyvka@law.muni.cz).

Ważną rolę w Republice Czeskiej pełnią także **media polonijne**. Wymienię tylko te najważniejsze:

Głos Ludu – gazeta Polaków w Republice Czeskiej, która wychodzi trzy razy w tygodniu (we wtorek, czwartek i w sobotę) i ukazuje się od 1945 roku. Redakcja „*Głosu Ludu*” mieści się przy ul. Komenského 4, 737-01 Český Těšín (tel.: +420 558 731 766; faks: +420 558 740 044; e-mail: info@glosludu.cz; <http://www.glosludu.cz/>). Redaktorem naczelnym jest **Tomasz Wolff** (tel.: +420 775 700 892; e-mail: wolff@glosludu.cz).

Zwrot – miesięcznik społeczno-kulturalny, wydawany przez Zarząd Główny Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego w Republice Czeskiej znajduje się przy ul. Střelniční 28, P.O. BOX 97; 737-01 Český Těšín (tel. i faks: +420 558 711 582; e-mail: info@zwrot.cz; www.zwrot.cz). Redaktorem naczelnym jest Halina Szczotka, e-mail: szczotka30@gmail.com.

Istnieją także dwa periodyki „**Ogniwo**” i „**Jutrzenka**”³, które są przeznaczone dla dzieci, młodzieży i rodziców (mając na uwadze przede wszystkim tzw. polską mniejszość narodowościową, mieszkającą

---

³ Redakcja „Jutrzenka”, ul. Ostravská 21, 737-01 Český Těšín, (tel.: +420 558 761 292; kom.: 603 276 958; e-mail: glac@pctesin.cz, redaktor naczelna: mgr Barbara Glac; web: <http://www.pctesin.cz/strona-glowna-jutrzenka.html>).

w Czechach). Pisma te wydawane są przez Centrum Pedagogiczne dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego.

Również **Radio Czeskie** w Ostrawie (*Český rozhlas*) zapewnia już od lat pięćdziesiątych XX wieku nadawanie audycji w języku polskim. Natomiast w **regionalnej telewizji ostrawskiej** wiele audycji i różnorodnych wiadomości poświęconych jest kwestiom polskiej mniejszości narodowościowej w Czechach.

W dziedzinie kultury ważne miejsce zajmuje **Scena Polska Teatru Cieszyńskiego**, która jest jedynym polskim profesjonalnym zespołem artystycznym poza granicami państwa polskiego.

Zdecydowanie priorytetowe znaczenia dla Polaków w Republice Czeskiej ma **szkolnictwo polonijne**. W Republice Czeskiej (zwłaszcza na Zaolziu) działają przedszkola i szkoły podstawowe i średnie z polskim językiem nauczania. Znajdują się one w następujących miejscowościach⁴.

Prawo mniejszości narodowościowych do kształcenia w swoim języku ojczystym gwarantuje *Karta podstawowych praw i wolności*. Możliwość tę wykorzystują przedstawiciele polskiej mniejszości narodowościowej w Czechach. Według podanych wyników podczas przeprowadzonego spisu ludności w 2011 roku ponad 75% obywateli, którzy utożsamiając się z Polską narodowością na terytorium Republiki Czeskiej, zamieszkują oni dwa powiaty: Karviná i Frýdek-Místek, znajdujące się w Województwie Morawsko-Śląskim (czes. *Moravskoslezský kraj*).

---

⁴ Podaję spolszczone czeskojęzyczne nazwy: Boconowice, Bukowiec, Bystrzyca, Cierlicko, Czeski Cieszyn, Gnojnik, Gródek, Hawierzów-Błędowice, Jabłonków, Karwina-Frysztat, Koszarzyska, Leszna Dolna, Lutynia Dolna, Łomna Dolna, Milików, Mosty koło Jabłonkowa, Nawsie, Niebory, Olbrachcice, Oldrzychowice, Orłowa-Lutynia, Piosek, Ropica, Sucha Górna, Stonawa, Trzyniec, Wędrynia. Dokładne namiary teleadresowe podano w tekście głównym, pozostawiając czeskojęzyczną terminologię nazw własnych.

Prawie wszystkie przedszkola, szkoły podstawowe i średnie z polskim językiem nauczania znajdują się w Morawsko-Śląskim Województwie (tzw. południowa część Śląska Cieszyńskiego⁵) w dwóch wcześniej wspomnianych powiatach (czes. *okres*) Frýdek-Místek a Karviná, gdzie odnotowuje się największe skupisko obywateli narodowości polskiej w Republice Czeskiej.

Instytucją dbającą o potrzeby polskiej mniejszości narodowej w Republice Czeskiej w dziedzinie kształcenia jest polonijne Centrum Pedagogiczne dla polskiego szkolnictwa narodowościowego, które mieści się w Czeskim Cieszynie. Instytucję tę powołało do życia 01.01.1996 roku czeskie Ministerstwo Szkolnictwa, Młodzieży i Sportu.

Według ostatnio sporządzonych danych, opracowanych przez MŠMT⁶ znajdowało się na dzień 30.09.2016 roku na terytorium wzmiankowanych dwóch powiatów łącznie 41 szkół z polskim językiem nauczania (w tym 19 przedszkoli, 21 szkół podstawowych i 1 szkoła średnia – ponadgimnazjalna oraz pięć przedszkoli i szkół podstawowych dwujęzycznych z czeskim i polskim językiem nauczania oraz jedna szkoła średnia).

Spśród instytucji oświatowych z polskim językiem nauczania w roku szkolnym 2015/2016 w 20 przedszkolach było 39 grup z 815 dziećmi, w 21 szkołach podstawowych otworzono 119 klas z 1801 uczniami i w jednej szkole średniej posiadającej 12 klas kształciło się 318 osób. Natomiast w roku szkolnym 2016/2017 w 19 przedszkolach utworzono 37 grup z 772 dziećmi, w 21 szkołach podstawowych otwarto 125 klas z 1872 uczniami i w jednej szko-

---

⁵ W tym miejscu trzeba wyraźnie zaznaczyć, że wymieniany tutaj toponomastyczny leksem *Śląsk Cieszyński* jest pojęciem geograficznym, historycznym i kulturowym.

⁶ Czeski skrót MŠMT oznacza *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky* – [pol. Ministerstwo Szkolnictwa, Młodzieży i Sportu Republiki Czeskiej], por. również dane ze strony: http://www.msk.cz/skolstvi/polske_skolstvi.htm.

le średniej posiadającej 12 klas kształciło się 325 uczniów. W porównaniu do roku 2015/16 (2934 osób) obserwujemy w roku szkolnym 2016/17 nieznaczny trend wzrostowy (2969 dzieci i młodzieży).

W dalszej części zaprezentuję wykaz szkół (włącznie z jej adresami, telefonami, stronami internetowymi i wirtualnymi skrzynkami pocztowymi oraz osobami kontaktowymi), w których przeprowadzany i realizowany jest proces kształcenia dla dzieci i uczniów w polskim języku nauczania.

Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole adres: 739-81 Košařiska č. 70, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 362 832; fax: +420 555 502 421; web: www.zskosariska.cz; e-mail: reditel@zskosariska.cz; PhDr. Dalibor Pyszko);

Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole adres: 739-56 Ropice č. 146, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 735 002; fax: +420 558 735 002; web: www.zsams-ropice.cz; e-mail: byrtusovairena@seznam.cz; mgr Irena Byrtusová);

Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole im. Stanisława Hadyny 739-95 Bystrice č. 366, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 386 250; fax: +420 558 386 250; web: www.pspbystrice.cz; e-mail: pspbystrice@seznam.cz; PaedDr. Renata Gillová);

Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole 735-34 Stonava č. 825, powiat: Karviná (tel.: +420 596 422 186; web: www.zsstonava.cz; e-mail: skola@stonava.cz; mgr Zdeněk Lusk);

Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole im. Gustawa Przeczka 739-61 Třinec, ul. Nádražní 10, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 332 407; fax: +420 558 322 897; web: www.pzstrinec.cz; e-mail: pzstri1@volny.cz; mgr Anna Ježová);

Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole 739-85 Bukovec č. 66, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 358 641; web: www.pzbukovec.webnode.cz; e-mail: pzbukovec@seznam.cz; mgr Ivana Wronová);

Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole 739-98 Mosty u Jablunkova č. 750, powiat Frýdek-Místek (tel.: +420 558 367 615; web: www.pspmesty.estranky.cz; e-mail: pzs@mostyujablunkova.cz; mgr Maryla Hlávka Kraina);

- Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole 739-92 Návší, ul. Pod Výtopnou 190, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 357 528; e-mail: pzs.navsi@seznam.cz; mgr Halina Waclawková);
- Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole 735-43 Albrechtice, ul. Školní 11, powiat: Karviná, (tel.: +420 596 428 054; web: pspolbrachcice.cz; e-mail: kozusznikova@volny.cz; mgr Jolanta Kožuszniková);
- Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole im. Žwirki i Wigury 735-42 Horní Těrlicko, ul. Přehradní 243/9, powiat: Karviná (tel.: +420 596 423 059; e-mail: pspcierlicko@seznam.cz; mgr Barbara Smugala);
- Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole im. Jana Kubisza, 739-53 Hnojník č. 6, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 694 866; web: www.godula.cz; e-mail: szkola@godula.cz; mgr Tadeáš Grycz);
- Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole 735-53 Dolní Lutyně, ul. Koperníkova 652, powiat: Karviná (tel.: +420 552 301 327; web: www.pspld.ic.cz; e-mail: lutynia@volny.cz; mgr Alicja Kazimiera Berki);
- Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole 376-01 Havířov-Bludovice, ul. Selská 14, powiat: Karviná (tel.: +420 596 434 093; fax: +420 596 434 093; web: www.psp-bledovice.ic.cz; e-mail: pzs.bludovice@seznam.cz; mgr Roman Kaderka);
- Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole 735-35 Horní Suchá, ul. Těrlická 407/5, powiat: Karviná (tel.: +420 596 425 695; web: www.pspsuchagorna.cz; e-mail: pzs.horni_sucha@seznam.cz; mgr Bohdan Prymus);
- Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole 733-01 Karviná-Fryštát, Dr. Olszaka 156, powiat Karviná (tel.: +420 596 317 672; web: www.pzskarvina.cz; e-mail: smilowski.t@seznam.cz; mgr Tomasz Śmiłowski);
- Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole 735-14 Orlová, ul. Lutyňská 400, powiat: Karviná (tel.: +420 552 308 540; web: www.pzsorlova.cz; e-mail: zsporlova@seznam.cz; mgr Halina Sikorová);
- Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole 739-81 Milíkov č. 104, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 362 120; e-mail: pspmilikov@seznam.cz; mgr Grzegorz Suszk);
- Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole 739-97 Hrádek č. 77, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 551 361; web: www.psprhadek.cz; e-mail: psphradek@seznam.cz; mgr Kazimír Cieslar);
- Przedszkole 739-94 Vendryně č. 1, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 994 361; pmsvendryne@seznam.cz; mgr Irena Lasotová);

- Przedszkole 739-91 Jablunkov, ul. Školní 800, powiat Frýdek-Místek (tel.: +420 558 357 261 web: www.przedszkole-jablunkov.webnode.cz; e-mail: przedszkolejablunkov@volny.cz; mgr Katarzyna Cencialová);
- Polska Szkoła Podstawowa im. Wisławy Szymborskiej, 739-94 Vendryně č. 234, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 994 331; fax: +420 558 994 332; web: www.zspvendryne.cz; e-mail: szkola.wedrynia@seznam.cz; mgr Krzysztof Gąsiorowski);
- Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza 739-91 Jablunkov č. 438, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 357 885; fax: +420 558 357 885; web: www.pzsjablunkov.cz; e-mail: pzs@jablunkov.cz; Urszula Czudek);
- Polskie Gimnazjum im. Juliusza Słowackiego, 737-01 Český Těšín, ul. Havlíčkova 213/13 powiat Karviná (tel.: +420 558 731 235; web: www.gympol.cz; e-mail: info@gympol.cz; mgr Andrzej Bizoń);

Spośród dwujęzycznych instytucji oświatowych (tj. z czeskim i z polskim językiem nauczania) w roku szkolnym 2015/2016 w 4 przedszkolach były 4 grupy z 43 zapisanymi dziećmi. Natomiast w roku szkolnym 2016/2017 w 5 już przedszkolach utworzono 5 grup dwujęzycznych z 55 dziećmi. Również w przedszkolach dwujęzycznych odnotowano tendencje wzrostową. W dalszej części zaprezentuję wykaz szkół (włącznie z jej adresami, telefonami, stronami internetowymi i wirtualnymi skrzynkami pocztowymi oraz osobami kontaktowymi), które kształcą dzieci i uczniów bilingwialnie – zarówno w polskim języku, jak i w języku czeskim, por.:

- Przedszkole *Mateřská škola* 739-91 Bocanovice č. 19, powiat: Frýdek – Místek (tel.: +420 558 555 322; kom. +420 737 785 894; Lenka Kubiczková; e-mail: ms.bocanovice@seznam.cz; web: <http://www.bocanovice.cz/matrska-skola/o-nas/>);
- Przedszkole *Mateřská škola* 739-94 Vendryně, ul. Zaoľší 615, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 994 371; web: www.skolkazaolsi-vendryne.cz; e-mail: skolkazaolsi@seznam.cz; mgr Michaela Klenová);

Szkoła Podstawowa im. T.G.Masaryka i Przedszkole *Jubilejní Masarykova základní škola a mateřská škola 739-61* Třinec, ul. U splavu 550, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 551 500; web: www.jmzstrinec.cz; e-mail: jmzs@seznam.cz; mgr Darja Hoffmannová);

Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole *Základní škola a mateřská škola 739-81* Košařiska č. 70, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 362 832; fax: +420 555 502 421; web: www.zskosariska.cz; e-mail: ekonom@zskosariska.cz; reditel@zskosariska.cz; PhDr. Dalibor Pyszko);

Szkoła Podstawowa oraz Przedszkole *Základní škola a mateřská škola 739-84* Písek č. 184, powiat: Frýdek-Místek (tel.: +420 558 363 046; fax: +420 558 363 046; web: zspisek.cz; e-mail: zspisek@email.cz; mgr Dagmar Adamová);

Akademia Handlowa w Czeskim Cieszynie *Obchodní akademie* jest państwową szkołą średnią założoną w 1929 roku z wieloletnią tradycją kształcenia w dziedzinie nauk ekonomicznych. Jest to średnia szkoła dwujęzyczna, gdzie językami wykładowymi są język czeski oraz polski. Adres: ul. Sokola-Tůmy 402/12, 737-01 Český Těšín; (tel.: +420 558 712 649; fax: +420 558 711 894; e-mail: oa.obc@obaka-cestesin.cz; web: <http://www.obaka-cestesin.cz/>; dyrektorem jest Kristina Bončková).

Nauka języka polskiego na poziomie szkół wyższych w Republice Czeskiej odbywa się w następujących uczelniach:

Uniwersytet Ostrawski, Wydział Filozoficzny, Katedra Sławistyki, 701-03 Ostrava, Reální 5 (tel.: +420 597 09 1800, +420 553 46 1800; e-mail: info.ff@osu.cz; studium.ff@osu.cz; web: <http://ff.osu.cz/ksl/>);

Uniwersytet im. Fr. Palackiego w Olomuńcu; Wydział Filozoficzny, Katedra Sławistyki, 771-47 Olomouc, ul. Křížkovského 511/10; (tel.: +420 585 633 011; e-mail: dekan.ff@upol.cz; web: <http://polonistika.upol.cz/>);

Uniwersytet im. T.G. Masaryka w Brnie, Wydział Filozoficzny, Instytut Sławistyki, 602-00 Brna, ul. Arna Nováka 1 (tel.: +420 549 493 174 sekretariat; fax: +420 549 493 461; e-mail: wusl@phil.muni.cz; web: <http://www.phil.muni.cz/wusl/>);

Uniwersytet Karola w Pradze, Wydział Filozoficzny, Katedra Studiów Środkowoeuropejskich, 116-38 Praha 1, Náměstí Jana Palacha 2 (tel.: +420 221 619 819; e-mail: veronika.erdelyiova@ff.cuni.cz; web: <http://kses.ff.cuni.cz/>; Portal Praska polonistyka <http://polonistika.cz/>);

Uniwersytet w Hradcu Králové, Wydział Pedagogiczny, Katedra Sławistyki, 500-03 Hradec Králové, ul. Rokitanského 62, (tel.: +420 493 331 144; +420 495 063 120; e-mail: frantisek.vanicek@uhk.cz; web: <https://www.uhk.cz/>);

Uniwersytet Pardubice⁷, 532-10 Pardubice 2, ul. Studentská 95 (tel.: +420 466 036 111, fax: +420 466 036 361, fax +420 466 036 365, e-mail webmaster@upce.cz, internet www.upce.cz, www.uni-pardubice.cz; <http://www.upce.cz/studium/obory-detail.html?obor=456>).

Silny ośrodek polonijny znajduje się również w stolicy Czech Pradze. Oprócz Ambasady, Wydziału Konsularnego, Instytutu Polskiego i Klubu Polskiego w tym mieście działają również:

Polska parafia (duszpasterstwo) w Pradze; farář: o. Hieronim Kaczmarek OP; Dominikánský kostel sv. Jiljí; ul. Husova 234/8; 110-00 Praha 1 - Staré Město [msza święta w języku polskim odprawiana jest każdą niedzielę o godz. 12.00] – (tel.: +420 728 444 600; +420 / 601 559 266, e-mail: host.praha@op.cz; <http://parafiapraga.dominikanie.pl/>). Na terenie parafii działa również noclegownia dla pielgrzymów i turystów odwiedzających Pragę.

Polska szkoła w Pradze, Szkolny Punkt Konsultacyjny im. Św. Jądwigi przy Ambasadzie RP w Pradze, ul. Boleslavova 1/250, 140-00 Praha 4 (tel./ fax: +420 241 403 443; <http://www.szkolapolskawpradze.com/>)

TramPOLina – Stowarzyszenie Polskie Mamy i Tatowie w Pradze, ul. Paškova 339, 156-00 Praha 5 (www.tram-pol-ina.cz; e-mail: trampolina@volny.cz);

---

⁷ Na tym Pardubickim Uniwersytecie język polski nie jest realizowany cyklicznie, lecz opcjonalnie.

Klub Polskiego Biznesu w Republice Czeskiej, Náměstí I.P. Pavlova 1789/5, 120 00 Praha 2; (tel.: +420 773 363 736; e-mail: sekretariat@polskykapital.cz; d.marcinkowski@polskykapital.cz; web: <http://www.polskykapital.cz>);

Czesko-polski portal internetowy CzaPLa (www.czapla.cz; e-mail: transmise@seznam.cz);

Informacje dla Polaków przyjeżdżających do Czech (<http://www.polakwczechach.pl/>);

„**Polacy w Pradze**” – grupa na Facebooku <https://www.facebook.com/groups/51170816130/>.

Mogliśmy się przekonać, że sytuacja Polaków w Czechach jest na dobrym⁸ poziomie. Trzeba także zaznaczyć, że każdy region strefy przygranicznej, czyli tzw. obszar pogranicza⁹ charakteryzuje się specyficznymi właściwościami i odrębnymi cechami (por. Kadłubiec¹⁰; Siwek,

---

⁸ Warto w tym momencie jeszcze podkreślić, że wydarzenia po 1989 roku, czyli po tzw. Rewolucji aksamitnej (czes. *sametová revoluce*), przyniosły zdecydowanie rozluźnienie w sprawach dotyczących mniejszości narodowych żyjących w granicach Republiki Czechosłowackiej i później (po rozpadzie państwa federacyjnego) w Republice Czeskiej. Zrodziły się nowe organizacje zrzeszające Polaków. Zmienił się jeszcze bardziej przyjazny stosunek polskich i czeskich władz w rozpatrywaniu problemów dotyczących przygranicznego regionu Zaolzia.

⁹ Odwołując się do opracowanej przez Antoninę Kłoskowską por. *Tożsamość i identyfikacja narodowa w perspektywie historycznej i psychologicznej*, [w:] *Kultura i Społeczeństwo* nr 1/1992, s. 140-141 koncepcji typów stosunku do własnej kultury narodowej, można powiedzieć, że młodzież zamieszkującą region pogranicza charakteryzuje **poliwalencja**, czyli szerokie przyswajanie elementów różnych kultur ze znacznym stopniem ich akceptacji i częściową identyfikacją oraz w mniejszym stopniu, **ambiwalencja**, czyli typ postawy pierwotnej, nie uznającej dominującej kultury centrum za wyłącznie własną, lecz nie odrzucającą jej całkowicie.

¹⁰ Kadłubiec Karol Daniel (red.), *Kultura ludowa na pograniczu*, Wyd. Uniwersytet Śląski, Katowice 1995 oraz Kadłubiec Karol Daniel a kol., *Polská národnostní menšina na Těšínsku v České republice 1920–1995*, Vyd. Ostravská univerzita, Ostrava 1997.

Zahradnik, Szymeczek¹¹; Kłoskowska¹²; Jagiełło¹³; Sadowski¹⁴; Siwek¹⁵; Labocha¹⁶; Ogrodzka-Mazur Ewa¹⁷; Borák¹⁸; Szymeczek¹⁹; Kaszper, Małysz²⁰), gdyż koncentruje się on przede wszystkim na:

- zróżnicowaniu etnicznym i kulturowym;

---

¹¹ Siwek Tadeusz, Zahradnik Stanisław, Szymeczek Józef, *Polská národní menšina v Československu 1945-1954*, Nakl. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2001.

¹² Kłoskowska Antonina, *Tożsamość i identyfikacja narodowa w perspektywie historycznej i psychologicznej* [w:] *Kultura i Społeczeństwo* nr 1/1992, s. 131–141 oraz Kłoskowska Antonina, *Kultury narodowe u korzeni*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

¹³ Jagiełło Michał, *Partnerstwo dla przyszłości. Szkice o polityce wschodniej i mniejszościach narodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.

¹⁴ Sadowski Andrzej, *Pogranicze. Zarys problematyki* [w:] *Pogranicze. Studia Społeczne*, tom 1, Wyd. Filia Uniwersytet Warszawski, Białystok 1992, s. 5–7.

¹⁵ Siwek Tadeusz, *Małżeństwa mieszane na Zaolziu* [w:] *Śląsk w badaniach językoznawczych: badania pogranicza językowo-kulturowego polsko-czeskiego, tom III Rodzina: język – tradycja – tożsamość*, Katowice 1997, s. 153–160 oraz Siwek Tadeusz, *Demografická charakteristika Poláků v České republice* [w:] *Polská národnostní menšina na Těšínsku v České republice*, Ostrava 1997, s. 43–66.

¹⁶ Labocha Janina, *Polsko-czeskie pogranicze na Śląsku Cieszyńskim. Zagadnienia językowe*, Księgarnia Akademicka Wydawnictwo Naukowe, Kraków 1997.

¹⁷ Ogrodzka-Mazur Ewa, *Regionalizm w procesie edukacji szkolnej (studium z pogranicza polsko-czeskiego)* [w:] *Szkoła na pograniczach*, red. T. Lewowicki, Wyd. Uniwersytet Śląski, Katowice 2000, s. 93–108.

¹⁸ Borák Mečislav, *Problémy polské menšiny v 90. letech* [w:] *Národnostní menšiny a majoritní společnost v České republice*, Opava 1998, s. 230–241 oraz Borák Mečislav, *Polská menšina v České republice* [w:] *Etnické menšiny ve střední Evropě*, red. Gabal Ivan a kol, Praha 1999, s. 120–127.

¹⁹ Szymeczek Józef: *Poláci v České republice. Konflikt a integrace*, [w:] *Slezský sborník*, 101, č. 2/2003, s. 128–141 oraz Szymeczek Józef: *Školy s polským vyučovacím jazykem v ČR a jejich perspektiva* [w:] *Profesionalizace vzdělávání učitelů občanské výchovy*, ed. Jaromír Pavlíček, Jelena Petrucijová, Ostrava 2004, s. 81–87.

²⁰ Kaszper Roman, Małysz Bohdan (red.), *Poláci na Těšínsku, studijní materiál*, Wyd. Kongres Poláků v České republice, Český Těšín 2009.

- problematyce właściwie pojmowanej tożsamości narodowej;
- pojawiającym się zjawiska dwu- i wielojęzyczności (por. bilingwizm, polilingwinizm);
- przestrzeni położonej na obrzeżach państwowych lub regionalnych, czyli „umownie“ powiedziawszy zlokalizowany jest między dwoma obszarami państwowymi i regionalnymi;
- występowaniu kultury nastawionej ciągle na konfrontację;
- specyficznym przebiegu procesów rozwojowych, zarówno w kwestiach społecznych i politycznych, jak i w dziedzinach kulturowych, oświatowych, religijnych, odrębności narodowościowo-etnicznej i wieku innych ważnych domenach życia każdego mieszkańca przebywającego w opisywanym regionie pogranicza;
- w tym regionie konceptualizowana kultura ludowa odgrywa dużą rolę, a pielęgnowana folklorystyka pełni ważną funkcję społeczną.

Na zakończenie niniejszych rozważań można by zadać nurtujące pytanie, na które niewątpliwie nie ma jednoznacznej odpowiedzi: do jakiej narodowości się poczuwasz, mieszkając od urodzenia na przykład na Zaolziu, wychowując się w mieszanym małżeństwie? I tu zaczyna się dylemat. W dziewięciu przypadkach na dziesięć dzieci z takich małżeństw mają narodowość czeską, lecz przyznają się do **podwójnej identyfikacji narodowej**, to jest czeskiej i polskiej, aczkolwiek nie stanowi to „sztywnej” reguły. Wybór obywatelstwa jest zazwyczaj uwarunkowany przebywaniem w danym państwie, a wybór identyfikacji dotyczącej przynależności narodowej uzależniony jest od sympatii lub antypatii do danego społeczeństwa, a także od identyfikacji, określanej mianem jako tzw. „*małej ojczyzny*”, czyli rodzimej ziemi, ziemi mojej, jedynej, niepowtarzalnej, ziemi, gdzie się wychowałem, okolice bliskie mojemu sercu oraz przejawiającym się szacunku dla kultury tego regionu. Taka **tożsamość** odnosi się do Zaolzia, do Polaków będących **mniejszością**

narodową. Oni jednak nie czują się kulturowo zagubieni ani zagrożeni dzięki żywej więzi emocjonalnej z właśnie taką „małą ojczyzną”.

Swoje rozważania chciałbym zakończyć słowami Jana Józefa Lipskiego:

Ojczyzna istnieje tylko wtedy – gdy istnieje też obczyzna; nie ma „swoich” – gdy nie ma „obcych”. Od stosunku do „obcych” bardziej niż od stosunku do „swoich” zależy kształt patriotyzmu²¹.

BIBLIOGRAFIA

- Babiński D., 1994: *Pogranicze etniczne, pogranicze kulturowe, peryferie. Szkic wstępny problematyki*. „Pogranicze. Studia Społeczne”, tom 4, s. 5–28
- Borák M., *Problémy polské menšiny v 90. letech* [w:] *Národnostní menšiny a majoritní společnost v České republice*, Opava 1998, s. 230–241.
- Borák M., *Polská menšina v České republice* [w:] *Etnické menšiny ve střední Evropě*, red. Gabal Ivan a kol, Praha 1999, s. 120–127.
- Budniak J., *Ruch ekumeniczny na Śląsku Cieszyńskim* [w:] *Stosunki wyznaniowe na Śląsku Cieszyńskim od średniowiecza do współczesności*, red. P. Chmiel, J. Drabina, Ratingen 2000, s. 257–263.
- Chlebwczyk J., *Nad Olzą. Śląsk Cieszyński w wiekach XVIII, XIX i XX*, Wyd. Śląsk, Katowice 1971.
- Damborský J., *Gwara czesko-cieszyńska* [w:] *Z badań porównawczych języków oraz dialektów słowiańskich i niesłowiańskich na ziemiach nadodrzańskich*, red. J. Brzeziński, Wyd. Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Tadeusza Kotarbińskiego, Zielona Góra 1992, s. 71–75.

---

²¹ Jagiełło Michał, *Partnerstwo dla przyszłości. Szkice o polityce wschodniej i mniejszościach narodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 469.

- Damborský J., *Národní kultura, řečové chování a interference* [w:] *Jazyk a literatura v česko-polském kontextu*, Wyd. Ostravská univerzita, Ostrava 1994, s. 9–11.
- Hampl L., *Językowa tożsamość w przestrzeni kulturowej pogranicza czesko-polskiego regionu Śląska Cieszyńskiego na Zaolziu* [w:] *Świat i Słowo, filologia-nauki społeczne-filozofia-teologia. Jaka Europa? nr 2 (5)*, Wyd. ATH i Instytut Teologiczny im. Św. Jana Kantego, Bielsko-Biała 2005, s. 219–323.
- Jagiello M., *Partnerstwo dla przyszłości. Szkice o polityce wschodniej i mniejszościach narodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Kadłubiec K. D. (red.), *Kultura ludowa na pograniczu*, Wyd. Uniwersytet Śląski, Katowice 1995.
- Kadłubiec K. D. a kol., *Polská národnostní menšina na Těšínku v České republice 1920-1995*, Wyd. Ostravská univerzita, Ostrava 1997.
- Kaszper R., Małysz B. (red.), *Poláci na Těšínku, studijní materiál*, Wyd. Kongres Poláků v České republice, Český Těšín 2009.
- Kłoskowska A., *Tożsamość i identyfikacja narodowa w perspektywie historycznej i psychologicznej* [w:] *Kultura i Społeczeństwo* nr 1/1992, s. 131–141.
- Kłoskowska A., *Kultury narodowe u korzeni*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- Labocha J., *Polsko-czeskie pogranicze na Śląsku Cieszyńskim. Zagadnienia językowe*, Księgarnia Akademicka Wydawnictwo Naukowe, Kraków 1997.
- Lotko E., *Czesko-polskie pogranicze językowe: sytuacja językowa na Zaolziu* [w:] *Śląsk w badaniach językoznawczych: badanie pogranicza językowo-kulturowego polsko-czeskiego*, red. I. Nowakowska-Kempny, Katowice 1993, s. 131–138.
- Macura J., *Z dziejów szkolnictwa polskiego na Zaolziu*, Towarzystwo Nauczycieli Polskich w Republice Czeskiej, Český Těšín 1998.
- Matyska Z., *Rozwijanie sprawności i świadomości językowej dzieci w wielojęzycznym środowisku Zaolzia* [w:] *Szkoła na pograniczach*, red. T. Lewowicki, A. Szczurek-Boruta, Wyd. Uniwersytet Śląski, Katowice 2000, s. 61–68.

- Ogrodzka-Mazur E., *Regionalizm w procesie edukacji szkolnej (studium z pogranicza polsko-czeskiego)* [w:] *Szkoła na pograniczach*, red. T. Lewowicki, Wyd. Uniwersytet Śląski, Katowice 2000, s. 93–108.
- Orłoś T. Z., *Tysiąc lat czesko-polskich związków językowych*, Wyd Universitas, Kraków 1993.
- Sadowski A., *Pogranicze. Zarys problematyki* [w:] *Pogranicze. Studia Społeczne*, tom 1, Wyd. Filia Uniwersytet Warszawski, Białystok 1992, s. 5–7.
- Siwek T., *Małżeństwa mieszane na Zaolziu* [w:] *Śląsk w badaniach językoznawczych: badania pogranicza językowo-kulturowego polsko-czeskiego, tom III Rodzina: język-tradycja-tożsamość*, Katowice 1997, s. 153–160.
- Siwek T., *Demografická charakteristika Poláků v České republice* [w:] *Polská národnostní menšina na Těšínsku v České republice*, Ostrava 1997, s. 43–66.
- Siwek T., Zahradnik S., Szymeczek J., *Polská národní menšina v Československu 1945-1954*, Nakl. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2001.
- Szymeczek J., *Poláci v České republice. Konflikt a integrace*, [w:] *Slezský sborník*, 101, č. 2/2003, s. 128–141.
- Szymeczek J., *Školy s polským vyučovacím jazykem v ČR a jejich perspektiva* [w:] *Profesionalizace vzdělávání učitelů občanské výchovy*, ed. Jaromír Pavlíček, Jelena Petrucijová, Ostrava 2004, s. 81–87.

Internetowe źródła:

http://www.msk.cz/skolstvi/polske_skolstvi.html